

עץ משפט
נר מצוה

לֹא א מיי' פ"ח מהלכות י"ט הלכה ג
תושע"ע א"ח סי' תקל"ז
סעיף ה': לב ב מיי' פ"ג מהלכות שמטה הלכה ז:

לג ג ד מיי' פ"ח מהל' י"ט הלכה ג
סגג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תקל"ז
סעיף ו:

לד ה ו מיי' שם הלכה ד
סגג שם טוש"ע א"ח סי' תקמד ס"ז:

רבינו חננאל

ראסיקאנא מדלין מים לירקות כדי לאוכלן ואם בשביל ליפותן אסור.
ולית האי מדלין מלשון שלופי כדתנן חרישה המדל בגפנים כו'.
[ואין עושין עוגיות].
פ"י ענה, והן בדידן שבטיקרי אילנות, כדתנן במס' כלים פ"י כ"ט יד הבדיד ארבעה, והני מילי בחדתא, אבל בעתיקא, למיעבד בכני שרי.
מתני' ר' אלעזר בן עזריה אומר אין עושין את האמה כתחלה בין [במעמד ובין] בשביעית, ומקשינן, בשלמא במועד משום טירחא, אלא שביעית אמאי לא.
ופרקין, כיון שחופר נראה כעושה מלאכה בשביעית בשדה.
ויש אומרים מפני שמכשיר אגפיה לזריעה, כלומר כיון שחופר נמצא כחורש באמצע ומכשיר הצנדין לזריעה כו'.
אמימר מתני לה מפני שנראה כעודר, וקשיא ליה ומי אמר ר' אלעזר הכי, שכל החופר ומעמיק נראה כעודר, והא איהו דאמר [שחפורן] עד ג', ולא גזר משום עודר, דתנן במס' שביעית פרק שלישי עושה אדם ובלו אוצר, ר' מאיר אומר עד שיעמיק ג'.
טפחים או עד [שיגביהו] ג' [והיה לו דבר מועט מוסיף עליו והולך, ר' אלעזר בן עזריה אומר עד שיעמיק ג'] או עד שיתן על הסלע.
ופרקין, ר' יוירא ור' אבא בר ממל, חד אמר כגון שהעמיק קודם לכן, וחד אמר ובלו מוכיח עליו שאינו עודר.
פיסקא והכמים אומרים עושה אדם אמת המים כתחלה בשביעית, ומתקנין את המתקלקלת במועד.
מאי מקולקלת.
אמר ר' אבהו שאם היתה עמוקה טפח, חופרה ומעמידה על ששה טפחים, נמצא מוסיף חמשה טפחים.
ומיביעיא לן, אמה שיש בה טפחים מהו לחפור ה' האחרות ולהעמידה על שבעה טפחים.
דחמשה נמי הוא דקא מוסיף.
ועלתה בתיקו.
ומתקנין קילקולי המים שברשות הרבים.
אביי שרא לבני הרמך לסחופי נהרא, ור' ירמיה שרא למכרא נהרא סתום ולפתוחו, ורב אשי שרא לאקדוחי נהר ביצין.
אמר

כיון דשתו מניה, כי רבים דמי, ותנן עושין כל צורכי [המים] [רבים].

ד:

ה' מדר"ץ לירקות. ממקום עמוק קרי דליו ואע"ג דליכא טירחא יתירא בשביל לאכול המירו אבל לייפות אפילו ליכא טירחא לא המירו: **בך** מידר' בשל' עניים.
דכי אסר רחמנא ליקח עוללות ה"מ בשעת צנירה כדכתיב (דברים כד) כי תצזור כרמך לא תעולל איסור עוללות עליהו:
מפני שמכשיר אגפיה לזריעה.
וגראת חרישה ממש ססגורין הרואין שלכן מתכוין אי נמי חשיב ליה עזודת קרקע ממש ואע"ג שאינו מתכוין לכך מיהו מלאכה היא ואע"ג דאמר ר' שמעון דבר שאין מתכוין מותר הא אמרינן ^(א) מודה ר' שמעון בפקיס רישיה ולא ימות ורבנן סברי כיון דע"י שינוי עבד ליה לאו מלאכה היא ומותר דלא שמיא חרישה:

זב"ו מוכיח ע"יו.
דליכא למיחש להא דמאן דחזי החפירה

^(א) (לא) חזי ליה ^(ב) לזבל שצחפירה:

לאחוי

מדלין שלופי כדתנן ^(א) המידל בגפנים בשם שהוא מידל בשלו כך הוא מידל בשל עניים דברי ר' יהודה רבי מאיר אומר בשלו רשאי ואינו רשאי בשל עניים אמר ליה והתניא מדלין מים לירקות כדי לאוכלן אמר ליה ^(ב) אי תניא תניא: ואין עושין עוגיות לגפנים: מאי עוגיות אמר רב יהודה בבכי ^(א) תניא נמי הכי אלו הן עוגיות בדידן שבעיקרי זיתים ושבעיקרי גפנים איני והא רב יהודה שרא לבני בר ציתאי למעבד בכני לכרמיהון לא קשיא * הא בחדתי הא בעתיקי: ר' אלעזר בן עזריה אומר אין עושין את האמה: בשלמא מועד משום דקא טרח אלא שביעית מאי טעמא פליגו בה רבי זירא ורבי אבא בר

ממל חד אמר מפני שנראה כעודר וחד אמר מפני שמכשיר אגפיה לזריעה מאי בינייהו איכא בינייהו דקא אתו מיא בתריה מאן דאמר מפני שמכשיר אגפיה לזריעה איכא ומ"ד מפני שנראה כעודר ליכא ולמאן דאמר מפני שנראה כעודר ליחוש מפני שמכשיר אגפיה לזריעה אלא איכא בינייהו דקא שקיל מיניה ושדי לכראי למאן דאמר מפני שמכשיר אגפיה לזריעה ליכא למ"ד מפני שנראה כעודר איכא ולמ"ד מפני שמכשיר אגפיה לזריעה ליחוש מפני שנראה כעודר עודר נמי כי קא שקיל בדוכתיה מנח ליה אמימר מתני לה מפני שנראה כעודר וקשיא ליה דרבי אלעזר בן עזריה אדר' אלעזר בן עזריה ומי אמר ר' אלעזר בן עזריה כל שנאה כעודר אסור וימינהי ^(א) ? עושה אדם את זבלו אוצר ר' מאיר אומר עד שיעמיק שלשה טפחים או עד שיגביה ג' טפחים היה לו דבר מועט מוסיף עליו והולך רבי אלעזר בן עזריה אומר עד שיעמיק שלשה או עד שיתן על הסלע ר' יוירא ור' אבא בר ממל חד אמר כגון שהעמיק וחד אמר זיבלו מוכיח עליו: ומתקנין את המקולקלת במועד: מאי מקולקלת אמר רבי אבא ^(א) שאם היתה עמוקה דלא עבר מיא לא כלום הוא טפחיים על שנים עשר דקא טרח מירחא יתירא לא טפחיים על שבעה מהו ^(א) הכא חמשה קא מעמיק והכא חמשה קא מעמיק או דלמא כיון דאיכא טפח יתירא איכא מירחא טפ' תיקו אביי ^(א) שרא לבני בר המודך לשחופי נהרא רבי ירמיה ^(א) שרא להו לבני סכוחא למיכרא נהרא טמימא רב אשי שרא להו לבני מתא מחסיא לאקדוחי נהר בורניץ אמר כיון דשתו מיניה רבים כרבים דמי ותנן עושין כל צורכי רבים: ומתקנין את קילקולי

שלופי. כשהירקות רזופין נוטל מהן מציתיים לאוכלן מותר ליפותן אסור בשביל ליפותן אותם שנשארים: **המידל** תולש בגפנים שיטנן ציחד יותר מדאי: **בשל עניים**. בפה. א"י עוללות שאין לו לא כתף ולא נטף: **בבכי**. צורות תחת הגפנים זיתים וזתן בהם מים: **עוגיות**. עגול סביב כמו עג עוגה ועמד בתוכה (תענית דף יט.).
ובדידן נמי הן גומות: **ליטאי**. מקוס: **למעבד בבכי**. עוגיות והכי שרי והא תנן אין עושין עוגיות: **הא בחדתי**. שמעולם לא היו שם עוגיות אסור לעשות בחולו של מועד דליכא טירחא יתירא אבל עתיקי שכבר היו לו שם עוגיות ונסתמו מותר לחזור ולחפורן בחולו של מועד: **מפני שנראה כעודר**. לזורך שביעית שהרי חופר כעודר: **שמכשיר אגפיה לזריעה**. כשחופר האמה ומניח העפר שצאמה על שפת האמה מתקן אגפיה לזריעה דעביד לה ארעא רכיכא: דקא אסו מיא צחריה. דכי חפר צאמה אמו לאלתר מים צהדי חפירה: **מ"ד מפני שמכשיר אגפיה לזריעה איכא**. אע"ג דלחי מיא צחריה דהא שדא ארעא רכיכא אגפי האמה: **ומ"ד מפני שנראה כעודר ליכא**. דהא אחי מיא ובעודר ליכא מים ולכן לא דמי לעודר: **אלא**. לעולם דלא אמו מיא צחריה ואיכא צניייהו דשקיל ושדי לצראי דחפיר צאמה ושדי עפר לצראי רחוק מאגפי אמה דלא מכשיר אגפיה לזריעה: **מאן דאמר מפני שנראה כעודר איכא**. דהא חפיר ולא אמו מיא צחריה: **בדוכתיה מנח ליה**. דלא שדי ארעא לצראי דלא עביד אלא מרכך ארעא אבל הכא שדי לצראי לכן לא דמי לעודר: **אמימר מסני**. צהדיא הא דאמר ר' אלעזר אין עושין את האמה בשביעית מפני שנראה כעודר: **עושה אדם וזבלו אוצר**. שמכניס כל וזבלו בשביעית צדהה ולא אמרינן דנראה כמזבל שדהו בשביעית: **עד שיעמיק שלשה טפחים**. ומכניס הזבל לשם דמוכחא מלתא דלא עביד כדי לזבל שדהו בשביעית: **היה לו מעט וזבל** צאומה שדה קודם שביעית

מוסיף עליו זבל והולך בשביעית ואין צריך להעמיק: **רבי אלעזר אומר**. אפילו אם היה שם מעט וזל קודם שביעית להוסיף עליו בשביעית: **עד שיעמיק שלשה**. או שיתן הזבל על הסלע שצדהה דלא נראה כמזבל והיכי שרי רבי אלעזר לחפור ולהעמיק בשביעית ולא חייש לנראה כעודר: **כגון שהעמיק**. קודם לכן כלומר הא דאמר רבי אלעזר עד שיעמיק לא אמר עד שיעמיק בשביעית אלא שהיה עמוק קודם שביעית: **וזבלו מוכיח עליו**. כלומר אע"ג דמעמיק בשביעית הוא נראה כעודר ואסור הכא מותר שהרי וזבלו שמוניח לשם מוכיח עליו דלא עביד משום עודר: **שאם היטה עמוקה טפח**. כלומר שלכתחילה היה שם אמת המים בת ששה טפחים ונסתמה עד טפח ^(א) מעמידה עד ששה טפחים כלומר חוזר ומעמיק אותן חמשה טפחים שנסתמה: **חלי טפח על שלשה**. אם היתה בתחלה בת שלשה טפחים ונסתמה עד חלי טפח דודאי אינו חוזר וחופר אותן שני טפחים ומחלה אע"ג דהוי דומיא דהיטה עמוקה טפח ומעמידה על ו' טפחים: **כיון דמעיקרא לא עברי בה מיא**. כלומר ודאי צאמנה בת שלשה טפחים לא עצרי בה מיא שפיר לא קודם לכן ולא עכשיו הוי טירחא דלא צריך: **טפחיים על שנים עשר**. דלכתחילה היטה של שנים עשר ונסתמה עד שני טפחים אסור להעמיק עוד עד ר' טפחים על אותן שנים הראשונים משום דהוי טירחא יתירא דקא מעמיק כל כך ולהגביה קרקעית הגומא למעלה מששה טפחים: **טפחיים על שבעה טפחים**. ונסתמה עד שני טפחים: **מהו**. להעמיק אותן חמשה שנשמירו: **הכא חמשה קא מעמיק**. דהיטה עמוקה טפח ומעמידה על ששה ולא הוי טירחא יתירא להעמיק כל כך בקרקע: **והכא**. נמי לא מעמיק במועד אלא חמשה טפחים: **כיון דאיכא טפח יתירא**. דלא צריך כל הטפח [דקסיג' צד']: **איכא טירחא טפי**. ששוחה עצמו בשביל אותו טפח יותר מדאי: **לשחופי נהרא**. לעקור ענפי אילנות הגדלים צנהר: **למיכרא נהרא טמימא**. לפנות מקור המעיין שנסתם: **לאקדוחי נהרא**. לפנות שירטון שצאמנע הנהר: **בורניץ**. שם הנהר:

קילקולי

משקין בית השלחין פרק ראשון מועד קטן

מסורת הש"ם

(א) פאה פ"ו מ"ה, (ב) קטו: וס"ג, (ג) [מוספתא פ"א ע"ש מוספתא דשביעית פ"א], (ד) [שביעית פ"ג מ"ג], (ה) שיך מעב"ל, (ו) שנת עה.., (ז) [ז"ל הא וכן איתא בתו"ט דשביעית פ"ג מ"ג],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שאם היטה ט"י ונסתמה עד טפח וחוזר ומעמידה עד ששה: (ב) תוב' ד"ה וזלו סי' חזי לבי לזבל: